

# Criminografische informatie

## VAN KWAAD TOT ERGER. DE EVOLUTIE VAN DE GEVANGENISBEVOLKING IN DE JAREN NEGENTIG

Kristel Beyens<sup>1</sup>

Onlangs werden de penitentiaire statistieken voor het jaar 1994 vrijgegeven door het Bestuur der Strafinrichtingen van het Ministerie van Justitie. We lichten er de meest markante evoluties uit.

### 1. GEMIDDELDE DAGELIJKSE BEVOLKING

Tabel 1:

Gemiddelde dagelijkse bevolking naargelang detentietitel\*

Detentietitel	1990	1991	1992	1993	1994
Levenslange straf	205	233	236	251	275
Tijdelijke criminele straf	256	246	215	236	247
Correctionele straf +5 jaar	777	706	649	792	786
	1238	1185	1100	1279	1308
id. + 3 jaar – 5 jaar	696	643	709	909	965
id. + 1 jaar – 3 jaar	994	817	978	1242	986
id. + 6 maanden – 1 jaar	159	142	170	169	223
id. + 3 maanden – 6 maanden	88	80	72	73	90
id. 1 maand – 3 maanden	39	30	35	33	31
id. tot 1 maand	22	13	16	18	13
Plaatsvervangende gevangenisstraf	110	127	101	74	76
Geïnterneerde abnormale delinquenten	747	731	755	763	791
Niet definitief veroordeelden	424	368	479	501	573
Niet definitief geïnterneerde abnormalen	31	27	34	42	33
Beklaagden onder aanhoudingsmandaat in staat van beschuldiging en onder bevel tot medebrenging	1366	1327	1678	1888	2008
Ter beschikking van de regering gestelde gewoontemisdadigers	5	4	3	3	1
Ter beschikking van de regering gestelde landlopers	441	435	380	144	49
Ter beschikking van de Openbare Veiligheid opgesloten vreemdelingen	171	246	331	317	306

\* Het gemiddelde werd berekend door het aantal voor elke categorie opgetekende detentiedagen te delen door 365 in 1990, 1991, 1994 en 1993 en door 366 in 1992.

Indien een gedetineerde meerdere detentietitels had ging de voorkeur naar de belangrijkste titel in de orde gevolgd op de tabel.

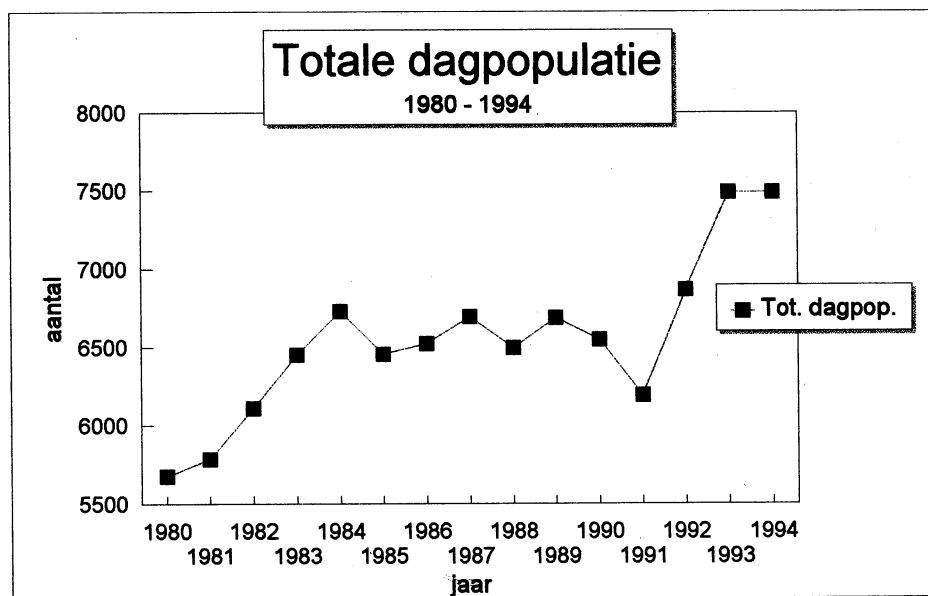
1. Wetenschappelijk medewerker aan de School voor Criminologische Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel.

Detentietitel	1990	1991	1992	1993	1994
Minderjarigen onder voorlopige bewaring Ter beschikking van de regering gestelde minderjarigen	12	12	15	16	12
Diversen	6	7	13	18	24
Totalen	6549	6194	6869	7489	7489

Bron: Bestuur der Strafinrichtingen

De totale gemiddelde dagpopulatie is met 7.489 gedetineerden exact gelijk gebleven aan die van het jaar 1993. In de inleiding lezen we echter dat in februari 1994 de penitentiaire bevolking de historische hoogte van 7.877 gedetineerden bereikte. T.o.v. 1990 is de gevangenisbevolking gestegen met 14%.

Figuur 1:



Als we de verschillende deelcategorieën onder de loep nemen stellen we een aantal duidelijke verschuivingen vast.

Binnen het totaal aantal *veroordeelden* (inclusief geïnterneerden) doet zich een licht daling voor van 4.560 in 1993 naar 4.483 in 1994. T.o.v. 1990 (4093 veroordeelden) stellen we echter een globale stijging vast van ongeveer 10%. De groei doet zich o.a. voor bij de langgestraften van meer dan 5 jaar (+5,6%), waarbij de levenslang gestraften (inclusief ter dood veroordeelden) toenemen met 34%: hun aantal stijgt van 205 in 1990 tot 275 in 1994. Een nog sterkere stijging stellen we vast bij de gestraften tussen 3 jaar en 5 jaar (+38,6% tussen 1990 en 1994).

Het aantal veroordeelden tussen 1 jaar en 3 jaar is tussen 1993 en 1994 vermindert met 26% (-256). Dit is het gevolg van de toepassing van nieuwe maatregelen tot voorlopige invrijheidsstelling met het oog op genade. Naast de verlenging tot 3 maart 1994 van de Omzendbrief van 27 november 1991, die betrekking heeft op de voorlopige invrijheidsstelling met het oog op genade ten aanzien van veroordeelden die een gevangenisstraf uitboeten die het jaar niet overschrijdt, vermeldt het document van het Bestuur der Strafinrichtingen op p. 2 nieuwe maatregelen voor veroordeelden die een straf uitboeten die de drie jaar niet te boven gaat, met ingang vanaf 4 maart 1994. Deze maatregelen liepen tot 30 juni 1994 en werden op 4 juli 1994 onder een licht gewijzigde vorm en gebaseerd op het principe van de negatieve selectie<sup>2</sup> verlengd voor onbepaalde duur. Het is dus deze laatste maatregel die aan de basis ligt van de daling van het aantal veroordeelden tot een straf tussen 1 en 3 jaar tussen 1993 en 1994. In 1994 maken alle veroordeelden 60% uit van de totale gevangenisbevolking, de gestraften van meer dan 5 jaar nemen 17,5% voor hun rekening.

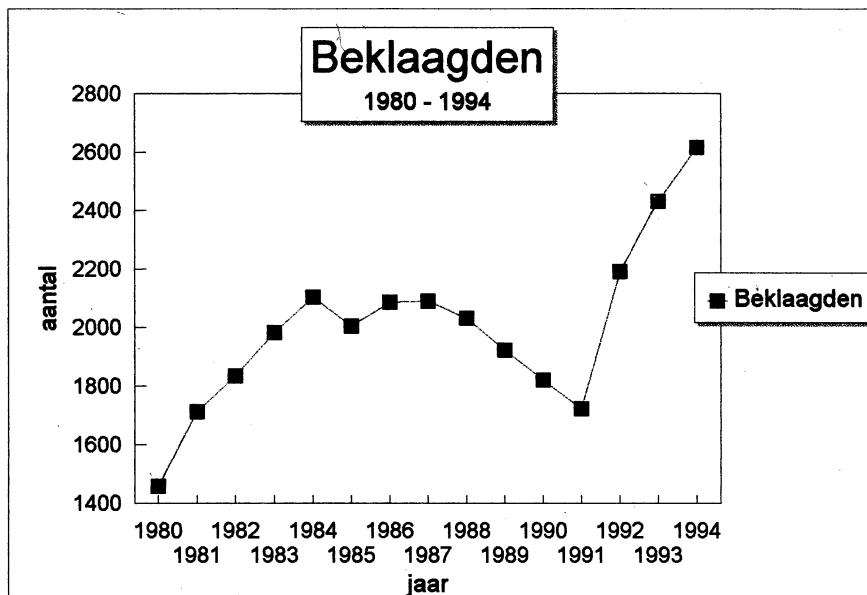
Het aantal *plaatvervangend gestraften* verandert niet t.o.v. 1993 en blijft laag. Dit is te wijten aan de verlenging van de Omzendbrief van 8 november 1991, die de niet-opsluiting bepaalt van veroordeelden die uitsluitend veroordeeld zijn voor een vervangende gevangenisstraf.

Wellicht de grootste oorzaak van de overbelasting van het Belgische gevangeniswezen tijdens de jaren negentig is de spectaculaire toename van het aantal *beklaagden*. De niet-definitief veroordeelden stijgen tussen 1990 en 1994 met 35% en de beklaagden onder aanhoudingsmandaat in staat beschuldiging en onder bevel tot medebrenging groeien aan met 47%, wat een verdubbeling betekent op vier jaar. Samen met de niet-definitief geïnterneerden vormen beide categorieën 35% van de totale gevangenispopulatie (N=2614), wat eveneens een historisch record mag genoemd worden.

---

2. Dit wil zeggen dat de gedetineerde vrij kan komen volgens de tijdsvoorwaarden van de voorwaardelijke invrijheidsstelling, nl. na 1/3 van de straf indien primair veroordeeld en na 2/3 van de straf indien recidivist, als er geen tegenaanwijzingen zijn.

Figuur 2:



Bovenstaande figuur illustreert dat, indien we vergelijken met vroegere jaren, we een eerste piek van beklaagden zien vanaf het begin van de jaren tachtig: tussen 1981 en 1989 nemen zij een relatief aandeel in van ongeveer 30% van de totale dagpopulatie. Deze stijging brengt een eerste golf van overbevolking teweeg. Net voor de invoering van de Wet op de voorlopige hechtenis van 1990 zien we tussen 1988 en 1991 een kortstondige afname van het aantal beklaagden. Dit blijkt echter de stilte voor de storm te zijn geweest want vanaf 1992 schieten zij pijlsnel naar ongekende hoogten.

Het aantal *ter beschikking van de Openbare veiligheid opgesloten vreemdelingen* schommelt de laatste drie jaar rond de 300. Na een sterke stijging sinds het midden van de jaren tachtig is hieraan een einde gesteld middels de invoering van een nationale 'numerus clausus' van een maximum van ongeveer 300 illegalen in de gevangnissen. De overheveling van de verantwoordelijkheid voor de detentie van de illegalen naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken, en de oprichting van speciale detentiecentra, heeft blijkbaar aanvankelijk weinig impact op de aanwezigheid van de illegalen in de gevangnissen. Dit kan verklaard worden door de Wet van 6 mei 1993, die de verlenging van de maximale opsluitingsperiode van 1 maand tot 2 maanden bepaalt.

We wijzen op de uitdovende aanwezigheid van het aantal landlopers in de gevangnissen wegens de decriminalisering van de landloperij in 1993.

## 2. OPSLUITINGEN

Tabel 2:

### Opsluitingen

In 1994 werden 26.599 personen opgesloten komende van de staat van vrijheid. Abstractie gemaakt van de gedetineerden die uit pen. verlof terugkomen en van de terugkeer na onttrekking aan de uitvoering van een vrijheidsbeperkende straf of tengevolge van een uitgangspemissie waren er 16.976 opsluitingen, hetzij 1.285 minder dan in 1993.

	1990*	1991*	1992*	1993*	1994*
Beklaagden en gelijkgestelden (inbegrepen de personen opgesloten onder bevel tot medebrenging)	7302	6838	7979	9295	9430**
Minderjarigen in voorlopige bewaring	522	454	568	594	496
Niet-definitief veroordeelden	1076	748	899	881	1157
Gevangenisstraffen + 1 jaar	292	437	540	317	472
Gevangenisstraffen + 6 maand - 1 jaar	313	253	385	451	523
Gevangenisstraffen + 3 maand - 6 maand	501	296	525	583	690
Gevangenisstraffen tot maximum 3 maand	857	446	631	597	506
Plaatsvervangende gevangenisstraffen	2249	2975	1019	690	614
Geïnterneerde abnormalen	319	292	295	280	269
Landlopers	1191	1249	948	116	-
Vreemdelingen ter beschikking van de Openbare Veiligheid	2759	4209	5556	4445	2789
Diversen	25	24	13	12	30
Totalen	17406	18221	19058	18261	16976

\* De opsluitingen maken abstractie van deze die betrekking hebben op de terugkeer uit verlof of de terugkeer na onttrekking aan de uitvoering van een vrijheidsbeperkende straf of tengevolge van een uitgangspemissie.

\*\* Bij de beklagden en gelijkgestelden dient aangestipt te worden dat 58 personen die tegelijkertijd opgesloten werden met een straf en een aanhoudingsmandaat of bevel tot medebrenging, opgenomen werden tussen de veroordeelden. Zij dienen dus bij het vermelde totaal te worden gevoegd, dat 9.488 bedraagt.

Bron: Bestuur der Strafinrichtingen

Tussen 1993 en 1994 is het totaal aantal opsluitingen gedaald met 1285 gedetineerden of 7,2%. Deze daling is volledig toe te schrijven aan het verminderd aantal opsluitingen van *vreemdelingen ter beschikking van de Openbare Veiligheid*. In 1994 zijn er van deze categorie 1656 of 37% minder opsluitingen gebeurd dan in 1993. Dat deze daling niet is terug te vinden bij de gemiddelde dagpopulatie is te verklaren door hun langere verblijfsduur in de gevangenis.

Het aantal opsluitingen is een slechte indicator om iets te leren over de evolutie van de veroordeelden en zeker van de langer gestraften, omdat deze gedetineerden meestal automatisch overgaan van de hechtenistitel beklagde of niet-definitief veroordeelde naar de hechtenistitel van veroordeelde. Deze overgang vinden we niet terug in de statistieken, wat een onderschatting van het aantal veroordeelden in de opsluitingsstatistieken tot gevolg heeft. Dit soort cijfers is echter wel betrouwbaar om de evolutie van de *beklaagden* te bestuderen. Voor deze groep stellen we slechts een lichte stijging vast tussen 1993 en 1994. T.o.v. van 1990 is de toename echter 30%; voor de niet-definitief veroordeelden is dit 7,5%. Wanneer we deze evolutie vergelijken met de stijging van de gemiddelde dagpopulatie van

beide categorieën van respectievelijk 47% en 35%, wijst dit onmiskenbaar op een toename van de duur van de voorlopige hechtenis.

### 3. EINDEJAARSBEVOLKING

Tabel 3:

*Eindejaarsbevolking*

De eindejaarsbevolking, verdeeld volgens de verschillende categorieën, werd opgenomen op 30.12.1994:

	1990	1991	1992	1993	1994
<i>Totaal aantal gedetineerden</i>	5924	6311	7096	7420	7376
Mannen	5642	5963	6814	7122	7082
Vrouwen	282	348	282	298	294
Belgen	4109	3985	4377	4356	4344
Vreemdelingen	1815	2326	2719	3064	3032
Beklaagden onder bevel tot aanhouding en niet-definitief veroordeelden	1490	2057	2259	2589	2656
Minderjarigen in voorlopige bewaring	9	14	4	13	15
TBR-gestelde minderjarigen	-	-	-	-	-
Veroordeelden + 1 jaar	2725	2505	3101	3351	3214
id. tot 1 jaar	231	179	274	289	354
Veroordeelden tot plaatsvervangende straffen	188	93	82	71	100
Totaal aantal veroordeelden	3144	2777	3457	3711	3668
Geïnterneerde abnormalen	715	739	763	745	780
Landlopers	432	465	310	55	34
TBR-gestelde recidivisten	4	3	2	2	1
Vreemdelingen ter beschikking van de Openbare Veiligheid	128	255	295	303	218
Diversen	2	1	6	2	4

*Bron:* Bestuur der Strafinrichtingen

De totale eindejaarspopulatie is tussen 1990 en 1994 toegenomen met 31%. Het grote verschil met de gemiddelde dagpopulatie valt meteen op en toont aan hoe voorzichtig er moet omgesprongen worden met deze cijfers. Aangezien het Bestuur der Strafinrichtingen de verdeling naar geslacht en nationaliteit alleen hier maakt vallen we erop terug voor de analyse van deze categorieën.

Het grote overwicht van mannelijke gedetineerden is de meest opvallende vaststelling: het relatieve aandeel van vrouwen schommelt tussen 4 en 5%. Het aantal mannen is tussen 1990 en 1994 toegenomen met 25,5% (+1440), het aantal vrouwen met slechts 4% (+12).

Het aantal Belgen stijgt met 5,7%, het aantal vreemdelingen met 67%, nl. van 1815 in 1990 tot 3032 in 1994. Deze meer dan verdubbeling op vier jaar is wellicht de meest markante evolutie van de gevangenisbevolking in de jaren negentig. De jaarlijkse statistische overzichten geven geen meer gedetailleerde indeling van de vreemdelingen volgens hechtenistitel of misdrijf, wat het precies aanduiden van hun aanwezigheid in de verschillende categorieën onmogelijk maakt. Wat we wel zeker weten is dat een deel van deze stijging verklaard wordt door de stijging van het aantal illegalen in de gevangenis. Een andere verklaring is de toenemende aan-

wezigheid van de vreemdelingen in de beklagengroep. Een vroegere analyse<sup>3</sup>, op basis van listings van het Bestuur der Strafinrichtingen toont aan dat het aantal vreemdelingen in de beklagencategorie verdubbeld is tussen 1990 en 1993 (1990 : N = 679, 1993 : N = 1386). We kunnen veronderstellen dat deze evolutie zich in 1994 heeft voortgezet. Anderzijds toont dezelfde analyse aan dat de vreemdelingen sterk in de minderheid blijven bij de zeer langgestraften (15% van de crimineel veroordeelden, tegenover 85% Belgen).<sup>4</sup>

We willen er eveneens op wijzen dat op basis van deze cijfers geen uitspraken kunnen gedaan worden over de evolutie van de criminaliteit bij de vreemdelingen noch de Belgen.

#### 4. INVRIJHEIDSTELLINGEN

Tabel 4:

##### Invrijheidstellingen

Hieronder enkele cijfers nopens de meest voorkomende modaliteiten

	1990	1991	1992	1993	1994
Strafeinde, inbegrepen na betaling van het geheel of een deel van de boeten waarvoor een plaatsvervangende gevangenisstraf was aanbevolen	1863	2064	161	88	82
Genade	16	19	1	1	1
Collectieve gratie	169	358	5	87	-
Voorwaardelijke invrijheidstelling en voorlopige invrijheidstelling met het oog op een voorwaardelijke	1351	1198	1026	999	872
Voorlopige invrijheidstelling met het oog op genade, eveneens in fiscale zaken	3517	2805	3532	4031	4824
Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering uit het land	417	373	294	285	210
Andere voorlopige invrijheidstellingen	37	20	11	10	11
Voorlopige invrijheidstelling om gezondheidsredenen	-	-	13	10*	8
Landlopers	1162	1163	1036	359	156
Landlopers ontslagen in beroep	54	41	16	-	-
Geïnterneerde abnormale misdrijfplegers	476	425	445	414	374
Vreemdelingen opgesloten ter beschikking van de Openbare Veiligheid	2748	4107	5294	4650	3132
Beklaagden onder bevel tot aanhouding	4093	3424	3999	4722	5085
Personen opgesloten onder bevel tot medebrenging	135	171	166	207	102

In 1994 genoten 26.406 personen (24.902 mannen en 1.504 vrouwen) van een opheffing van de opsluiting.

Abstractie gemaakt van de penitentiaire verloven (9.038) waren er 17.368 invrijheidstellingen.

\* Vanaf 1992 worden de voorlopige invrijheidstellingen om gezondheidsredenen in een afzonderlijke rubriek ondergebracht daar waar zij voorheen opgenomen worden onder de rubriek 'andere voorlopige invrijheidstellingen'.

Bron: Bestuur der Strafinrichtingen

3. Zie BEYENS, K. & SNACKEN, S., 'Tot de muren barsten? Markante evoluties in de recente gevangenisbevolking (1975-1993)', *Panopticon*, 1994, 2, 188.

4. BEYENS, K. & SNACKEN, S., *ibid.*, p. 191.

De meest opvallende vaststelling is de onafgebroken toename van het aantal voorlopige invrijheidstellingen met het oog op genade, zodat zij in 1994 27,7% van alle invrijheidstellingen uitmaken. Maar liefst 80% van alle veroordeelden wordt op deze manier op vrije voeten gesteld. Zoals reeds vermeld in punt 1 is deze invrijheidstellingsvorm in 1994 uitgebreid tot veroordeelden tot 3 jaar. Sinds de laatste jaren slopen zij ook de meeste invrijheidstellingen bij strafeinde op. In 1994 heeft er geen collectieve gratie plaatsgehad. Ondanks het stijgend aantal langgestraften vertoont het aantal voorwaardelijke invrijheidstellingen een duidelijk dalende trend. Dit heeft wellicht te maken met het dalend percentage gunstige beslissingen: terwijl dat in 1990 nog 89% was, lag het in 1991 en 1992 op 74% en in 1993 op 67%. In 1994 stellen we opnieuw een stijging tot 75% vast.

Met 872 vormt het aantal voorwaardelijke invrijheidstellingen slechts 5% van het totaal aantal invrijheidstellingen. Wat de tijdsvoorwaarden betreft, wordt in een andere tabel onderscheid gemaakt tussen correctioneel en crimineel veroordeelden. Op een totaal van 728 correctioneel veroordeelden komt 23,8% (N=183) vrij na 1/3 van de straf te hebben uitgezeten, 41,4% (N=301) na de helft en 34,8% na 2/3 van de straf te hebben uitgezeten. In 1994 zijn een totaal van 44 crimineel veroordeelden voorwaardelijk vrijgekomen: 21 na 1/3 (bijna de helft), 15 na 1/2 en 8 na 2/3. Daarnaast zijn nog 13 terdood veroordeelden in vrijheid gesteld en 13 levenslang gestraften.

##### 5. ONTVLUCHTING, ZELFMOORD EN OVERLIJDEN

T.o.v. 1993 (N=334) is het aantal ontvluchtingen gedaald met 23,4% (N=256). Dit is vooral te verklaren door een afnemend aantal ontvluchtingen van illegale vreemdelingen, nl. gaande van 157 in 1993 tot 93 in 1994. Er zijn 9 beklaagden gevlucht en 139 veroordeelden, waaronder hoofdzakelijk korter gestraften.

In totaal 13 personen hebben in 1994 zelfmoord gepleegd in de gevangenis, t.o.v. 15 in 1993. Hieronder zijn 2 beklaagden, 9 veroordeelden tot een straf langer dan een jaar en 2 geïnterneerde abnormalen.

We stellen een gevoelige vermindering van het aantal overlijdens vast tijdens de jaren negentig: in 1990 stierven 28 mensen in de gevangenis, in 1991 30, in 1992 22, in 1993 21 en in 1994 12.

##### 6. INDICATOREN VAN OVERBEVOLKING

###### 6.1. Bezettingsindex

In het syntheseverslag van de *Audit van de penitentiaire inrichtingen* (Tractebel Consult, November 1995, p. 2), wordt op basis van de dagpopulatie en de beschikbare capaciteit een bezettingsgraad voor het jaar 1994 berekend.



Tabel 5:

Strafinrichtingen	Bevolking 1994	Capaciteit	BG (%)	Bevolking in % vh totaal
<b>I. Gesloten</b>				
<i>1. Grote</i>				
Lantin	809	725	112%	11%
Sint-Gillis	669	517	129%	9%
Merksplas	660	679	97%	9%
Forest	638	448	142%	9%
Brugge	493	412	120%	7%
Mons	399	334	119%	5%
Antwerpen	413	253	163%	6%
Gent	381	292	130%	5%
Jamioulx	310	252	123%	4%
<b>Totaal grote</b>	<b>4772</b>	<b>3912</b>	<b>122%</b>	<b>54%</b>
<i>2. Middelgrote</i>				
Verviers	262	185	142%	4%
Leuven Centraal	242	242	100%	3%
Namur	189	143	132%	3%
Dendermonde	192	176	109%	3%
Tournai	165	162	102%	2%
Turnhout	132	137	96%	2%
Oudenaarde	127	131	97%	2%
Leuven Hulp	129	125	103%	2%
<b>Totaal middelgrote</b>	<b>1438</b>	<b>1301</b>	<b>111%</b>	<b>19%</b>
<i>3. Kleine</i>				
Mechelen	74	95	78%	1%
Ieper	97	76	128%	1%
Hasselt	84	58	145%	1%
Tongeren	81	41	198%	1%
Huy	77	64	120%	1%
Arlon	49	34	144%	1%
Dinant	47	32	147%	1%
Nivelles	0	0		
<b>Totaal kleine</b>	<b>509</b>	<b>400</b>	<b>127%</b>	<b>7%</b>
<b>II. Open</b>				
St-Hubert	221	246	90%	3%
Hoogstraten	123	128	96%	2%
Marneffe	123	135	91%	2%
Wortel	103	150	69%	1%
Ruislede	40	48	83%	1%
<b>Totaal open</b>	<b>610</b>	<b>707</b>	<b>86%</b>	<b>8%</b>
<b>III. Sociaal Verweer</b>				
Paifve	113	134	84%	2%
<b>TOTAAL</b>	<b>7442</b>	<b>6454</b>	<b>115%</b>	<b>100%</b>

BG = Bezettingsgraad

DO = Dag Onderhoud

Bron: Peiling bij de strafinrichting

Bron: Tractebel Consult, 1995 : 2.

Vooraf dient opgemerkt dat zowel capaciteits- als bevolkingsgegevens aan een constante verandering onderhevig zijn, waardoor deze bezettingsindex ook mee verandert en slechts een weerslag geeft van een momentopname. Vooral in de arresthuizen is deze indicator aan sterke schommelingen onderhevig. Nochtans krijgen we een goed idee van welke gevangnissen het sterkst met overbevolking te kampen hebben.

Indien we uitgaan van een beheersbare bezettingsgraad van 96%, vallen slechts zes inrichtingen onder de categorie 'beheersbare inrichtingen', nl. Mechelen, St-Hubert, Marneffe, Wortel, Ruiselede en Paifve. Ook Merksplas, Turnhout, Oudenaarde en Hoogstraten zijn met een bezettingsgraad tussen 95% en 100% nog net niet overbevolkt. De overbevolking doet zich zowel voor in kleine als in grote inrichtingen. De gesloten gevangnissen zijn veel dichter bevolkt dan de open inrichtingen. Bijna driekwart van de totale gevangenis capaciteit kampt met een bezetting van meer dan 120%. Tongeren (198%), Antwerpen (163%), Dinant (147%), Hasselt (145%), Arlon (144%), Vorst (142%), Namen (132%), Gent (130%), Ieper (128%), en St.-Gillis (129%) zijn de zwaarst overbezette inrichtingen. Het zijn allen volledig of gedeeltelijk arresthuizen. Deze vaststelling is het logische gevolg van het feit dat de stijging van de gevangenispopulatie de laatste jaren vooral veroorzaakt wordt door een toename van het aantal beklaagden.

Tenslotte willen we er nog op wijzen dat het onmogelijk is om een dergelijk complexe situatie als de overbevolking samen te vatten in één cijfer. Zo zegt dit bijvoorbeeld niet hoe de overbezetting over de verschillende categorieën gedetineerden in de inrichting verdeeld is. In gevangnissen met een afdeling strafuitvoering en voorlopige hechtenis kan de situatie heel verschillend zijn voor de vleugels voor beklaagden of veroordeelden, zodat de bevolking selectief verdeeld is over de gevangenis. Anderzijds kan de toestand soms zo catastrofaal zijn dat zelfs beklaagden en veroordeelden niet meer apart kunnen opgesloten worden.

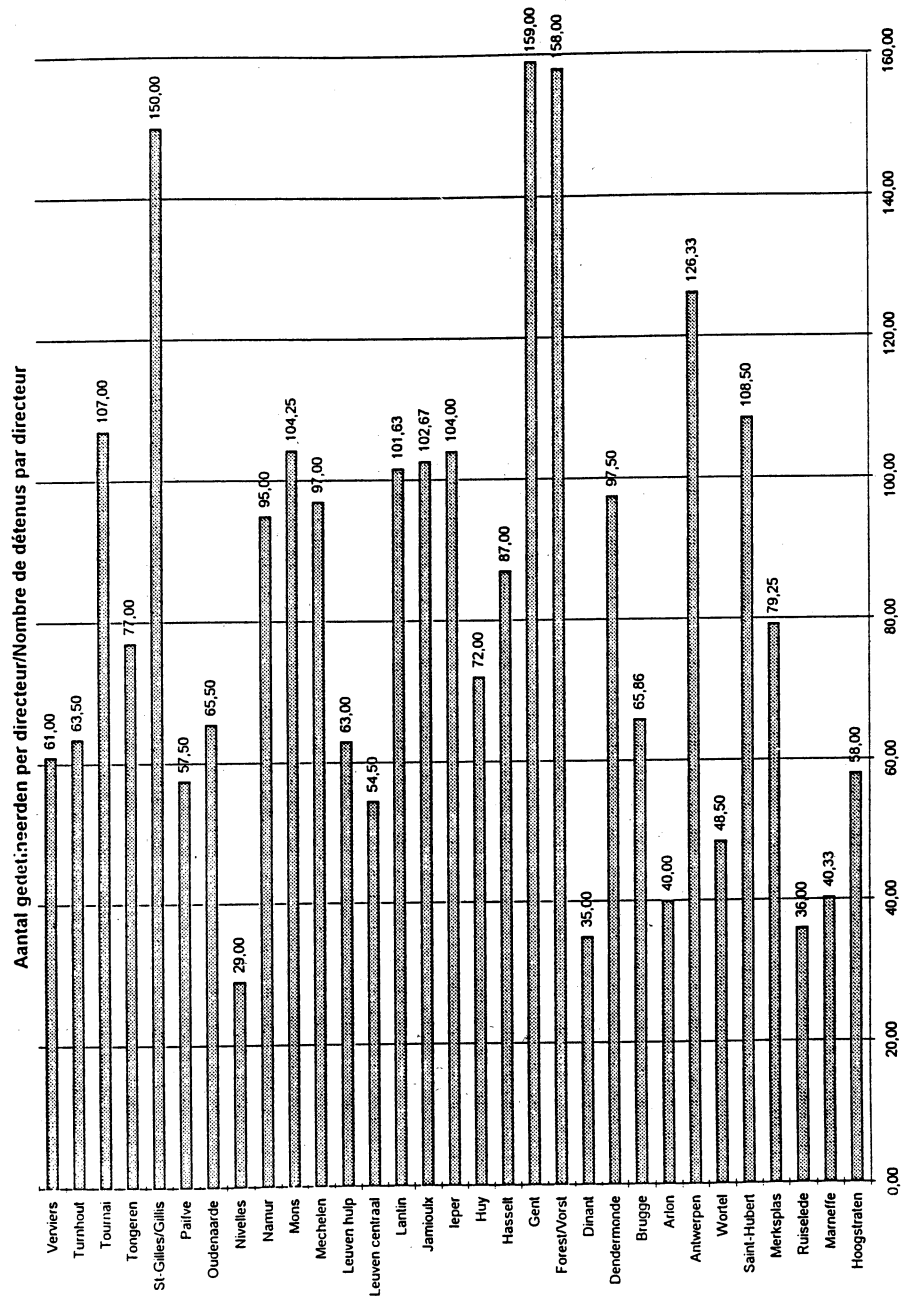
## 6.2. *Verhouding gedetineerden-personeel*

In de *Morfologie van het Bestuur Strafinrichtingen jaar 1994/0*, (Steunpunt, 'Criminaliteit Bestuurlijke Politie en Strafrechtsbedeling', Ministerie van Justitie, 1/5/1995) worden op p. 184 en 185 twee interessante figuren gepresenteerd, die we hieronder weergeven en bespreken.

Interessant is dat de cijfers van deze studie gebaseerd zijn op individuele rondvragen bij het personeel ter plaatse, waardoor een vrij realistisch beeld van de situatie verkregen wordt. De studie meldt dat de gevangenis van Gent geen gegevens heeft verschaft over het totaal aantal directeurs, zodat de cijfers berekend zijn op basis van het aantal ontvangen individuele lijsten. Dit heeft dus een onderschatting van het aantal directeurs tot gevolg en verklaart meteen het hoge aantal gedetineerden per directeur in deze gevangenis.

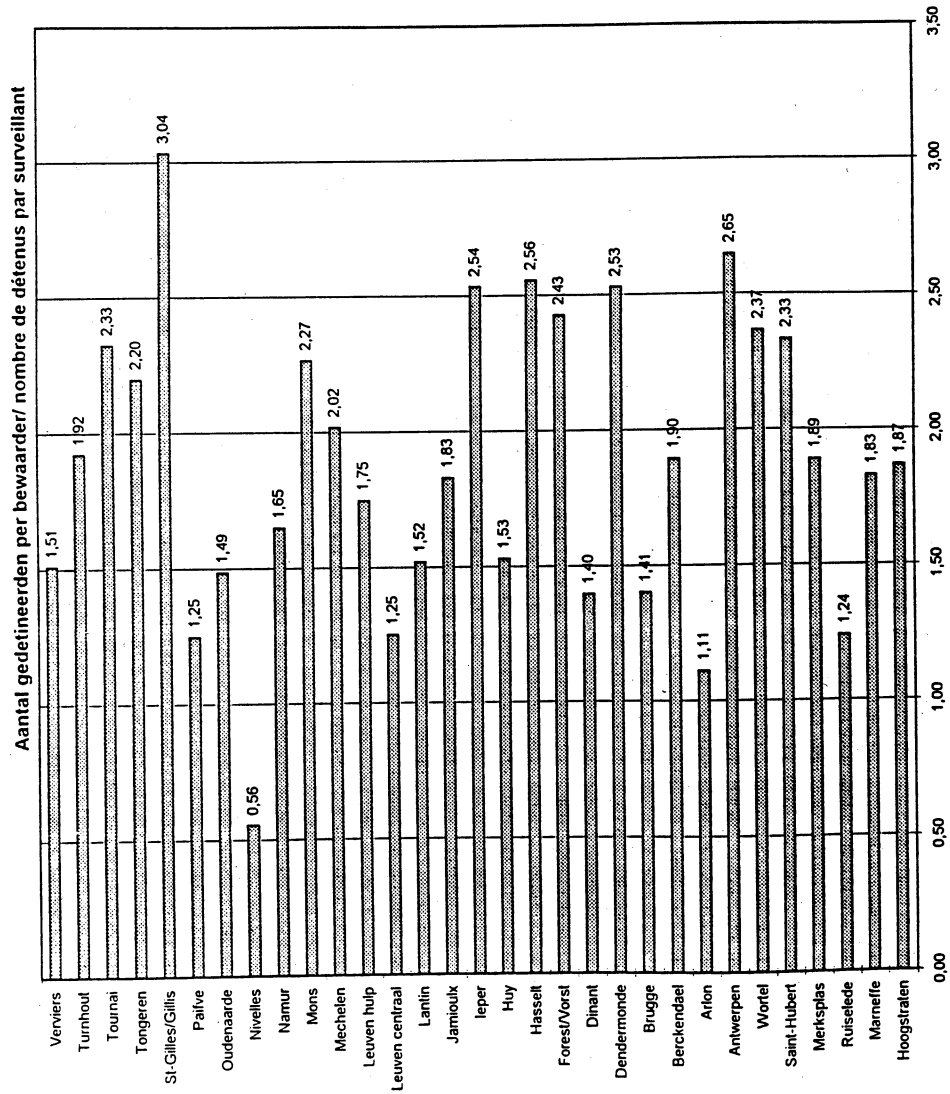
St-Gillis en Vorst moeten het stellen met het laagste aantal gevangenisdirecteurs per gedetineerde (respectievelijk 159 en 158 aantal per directeur). Antwerpen volgt met 126 gedetineerden per directeur. Ook hier stellen we dus vast dat de situatie in de arresthuizen het minst rooskleurig is en dat de open en half-open inrichtingen over het algemeen beter voorzien zijn van personeel. Nijvel met slechts 29 gedetineerden per directeur is ondertussen gesloten wegens verbouwingswerken.

Figuur 3: Aantal gedetineerden per directeur



Bron: Morfologie van het Bestuur Strafinrichtingen jaar 1994/0

Figuur 4: Aantal gedetineerden per bewaarder/ nombre de détenus par surveillant



Bron: Morfologie van het Bestuur Strafinrichtingen jaar 94/0

Misschien nog belangrijker voor de beheersbaarheid van een gevangenis en de kwaliteit van het leven in de gevangenis is de kwantitatieve verhouding tussen de gedetineerden en de bewaarders of penitentiaire beambten. Ook hier is de studie vertrokken vanuit de reële situatie op 15 januari 1994 en niet vanuit de theoretische personeelsformatie.

De verschillen tussen de gevangenissen zijn minder extreem dan bij de directeurs. Opnieuw schiet St-Gillis eruit met het hoogst aantal gedetineerden per bewaarder (3,04). In Antwerpen, Ieper, Hasselt, Vorst, Dendermonde en Antwerpen schommelt het aantal gedetineerden per bewaarder rond 2,5, wat een wat vrij hoog cijfer is. Niet toevallig hebben, met uitzondering van Dendermonde, al deze inrichtingen eveneens te kampen met een hoge overbevolkingsgraad.

De ideale situatie, waar per gedetineerde een bewaarder zou moeten voorzien zijn, is in België onbestaande.

## 7. *SAMENVATTEND*

De situatie in de Belgische penitentiaire inrichtingen evolueert inderdaad van kwaad tot erger. De vrijgekomen plaatsen, gecreëerd door de afschaffing van de landloperij, zijn binnen de kortste keren terug opgevuld met andere categorieën gedetineerden. Vooral de toename van het aantal levenslang gestraften en gelijkgestelden en van de beklaagden, al dan niet van Belgische nationaliteit, is onrustbarend. De beklaagden zorgen voor de meest opzienbarende schommelingen, terwijl de langgestraften een slopende, structurele vorm van overbezetting op lange termijn met zich meeslepen. Of deze evolutie te verklaren is door een reële stijging of verzwarend van de criminaliteit of door een verandering in strafbeleid is a.h.v. deze cijfers niet uit te klaren.

In de Tractebelstudie vinden we een capaciteitscijfer van 6.454 voor 1994. Tegelijk maakt ze melding van 1056 lege cellen in afwachting van werken of omkaderingspersoneel. De gemiddelde bevolking bedroeg op dat moment 7.489. Onafgezien van het feit dat de aard van de beschikbare capaciteit misschien niet helemaal voldoet aan de specifieke noden van de aard van de bevolking, is het wel duidelijk dat een serieuze inspanning op het vlak van investeringen in verbouwingen en personeelsuitbreiding heel wat leed zou kunnen verzachten. Dit neemt nochtans niet weg dat daarnaast vooral naar structurele oplossingen moet gestreefd worden op het bredere niveau van de wetgeving, vervolging en straftoemeting. Deze problematiek vormt echter stof voor een ander artikel.